

V.

Földmíves socialismus.

B.M.

Csongrád.

Érdemes főm ester!

Szeretett testvéreim!

Sorakozni akarok én is azon Pasteurök közé, kik a társadalom legújabb divatos betegsége: Sem Isten, sem úr, sem haza képezetek elvonásából „socialismus” elnevezéssel alkotott fogalom gyógyításának székumát keresik.

A socialismus egyik most alakult főfészkében élek, láttam a kezdetet, figyelem a fejlődést s a kettőből könnyen levezethetem magamnak a végeredményt.

Tanulmányoztam a socialismust visszamenőleg s arra a tapasztalatra jöttem, hogy az ideális socialismust kivéve, mely megvalósíthatatlan, az összes socialista árnyalatok az anarchizmus, collektivismus s communismus stb., valamennyi leginkább gazdasági, illetőleg gyomor-kérdés, célja tehát első sorban a fennálló közgazdaság

megváltoztatására irányul, mert mint Schäffle a kollektivismus árnyalat híve mondja, a cél:

„A magántőkének helyettesítése a kollektív tőkével, azaz azon termelési módozattal, amely a társadalom közös, azaz minden tagjának tulajdonát képező termelési eszközökkel a nemzeti munka egységesebb szervezetét létesítené. Szerinte : ez a termelési mód megszüntetné a mai versenyt, amelyben minden az állam által vezetettnek s a termények a teljesített munka és mindenkinék észszerű szükségletei szerint commimisztikusan osztatnék fel.”

A cél megállapításának alapja: hogy a termelési eszközök már kezdettől fogva valamennyiünk közös tulajdona. Magánvagyon, avagy vállalat nem léteznék. Fogyasztási hivatalok, termelési elöljáróságok állítatnának fel: az adná a munkát, osztaná fel a munka arányában a terményt, gyűjtene össze a felesleget, de nem mint kereskedelmi, hanem mint nyilvános készletet tenné félre az esetleg bekövetkező hiányok fedezésére.

Így teremtnék meg Schäffle s hívei szerint az egyenlőség, a szabadság rovására.

A Schäffle által hirdetett s a ma uralkodó, úgynevezett nemzetközi socialista irányzat gátat vetne a szabad költözködésnek, korlátozná az egyéni akaratot, egy egyed fogalma elveszne a nagy socialista tömegben.

A socialismus amellett tehát, hogy megölné a tudományt, a szabad szerelem hirdetésével megmételtyezné az erkölcsöket, gátolná az előbbrehaladást, bilincsbe verné a szabadverseny megszüntetésével a szellemet, az egyenlőség leple alatt elvonná a világ összes teremtményei által annyira kedvelt szabadságot.

Az eszmék fensége a szabadság, testvériség és egyenlőség hármasság elvében magaslak ki:

Szabadság nélkül nincs egyenlőség s ahol csak egyik is hiányzik, onnan száműzve van az eszmék eszméje, a testvériség.

Hogy mik azok az indító okok mégis, melyek a nagy alföld földműves lakossága jó részénél feledtették a régi dicsőséget s helyet adtak lelkükben a hazaellenes mozgalmaknak, igen helyesen mutat rá Mártonffy Márton testvér a földműves socialismusról írt értekezésében.

A magyar nemzet, különösen annak az alföldön lakó része főfoglalkozása ősidőktől fogva a földművelés volt s kellett is, hogy legyen, amennyiben más foglalkozásra nem igen nyílt alkalma.

Ez a foglalkozás mindaddig, míg a népesség a termőfölddel arányban állott, meg is felelt neki. Az 50-es, 60-as, 70-es évek statisztikai adataiból ezen körülmény határozottan kimutatható. Hiszen vegyük csak példának Csongrád városát, hol az 1850-ik népszámlálás adatai szerint 3378 családban volt összesen 12,812 lélek, mely 32 ezer hold termőfölddel állott szemben, úgy, hogy akkor egy lélekre $2\frac{1}{2}$ katasztrális hold szántó esett, míg ma ugyanazon 32 ezer holddal 22 ezer lakos áll szemben s egy lelekre $1\frac{1}{2}$ hold föld esik csupán, mely az 1850-iki jutaléknak felét teszi.

A későbbi évek folytonos szaporulatai a Duna, Tisza s általában a folyamszabályozási munkálatok, a lakosság egyrészét elterelték a földműveléstől s megalakították a földmunkások, kubikosok osztályát. Lakóhelyétől távol, messze szerezte meg a tavaszi, nyári s őszi időszakok alatt azt a ke-

vés élelmet, melylyel a tél folyamán magát és családját kitarthatta. A folyam-szabályozási, gátemelési, vasútépítési munkálatok mindinkább szüntek, a munka fogyott, a munkáskéz szaporodott, megteremtette a munkásversenyt s később a munkaszükséglet a munkáskérdést.

Itt is, ott is fellépett a munkahiány, tétlen kezek várták az adandó munkát, mely mikor nem jelentkezett, feltámasztgatta a munkásban a létkérdést.

A munkások elégedetlenségét növelte a munkaadók szabad fosztogatása, különösen a „Jancsi bankók” által a munkások kiszákmányolása. A kubikmunka bére alább szálló ott, hol a jó munkás azelőtt 3—4 frtot keresett feláldozó munkája után, ma alig keres 1—2 frtot, ennek jórésze a „Jancsi bankók” révén a barakkos s annak útján a vállalkozó zsebében marad vissza, mert a „Jancsi bankók” alakjában kiadott utalványok csak a vállalkozó barakjában értékesíthetők, hol a munkás mindent csak fel-emelt áron kaphat meg.

A hetvenes években még feléből, minden robot nélkül kapott művelés alá a mun-

kás földet, míg ma a munkáskezek szaporulata miatt harmados, sőt negyedes lett a föld 4 — 6 napi robot munkával megtoldva.

A részért való aratás olcsóbbá lett, alászállott a búzaár s ha a munkás a nyár folyamán keresett részből értékesíteni akar valamit, mit sem kap érte, házbért fizetni, a háztartáshoz szükséges dolgokat képtelen beszerezni.

A gabonaárak leszállása közelebb hozta a kisbirtokost a munkáshoz, a különböző czímeken kirótt adók, járulékok, az alacsony ár mellett felemésztették a termést, adóságba sülyesztették s az azelőtt jómódú kisbirtokosból munkás lett, mely már magával vitte abba az elégedetlenség csiráját. A népesség szaporulatával a vagyon mindinkább megoszlott, kinek a nagy apja 3—4 telket bírt még, ma annak alig van 2—3 hold földje. Csongrádon az előző telekkönyvezés alkalmával 8731 hrszám volt, míg az ma legalább is kétszer annyira tehető. A volt jobbágy s kis nemesi osztály vagyona tehát országszerte szétforgácsolódott, míg a főnemesi javak, egyházi javadalmak, latifundiumok szaporodtak.

Nem tagadom, sőt tudom is, hogy nem minden munkásnak a tulajdonképeni munkahiánya az indítóoka, hogy a socialisták táborához csatlakozott, egy részének oka a tudatlanság, hiszen bármennyire sokat haladtunk az utolsó évtizedekben kulturális téren, még tagadhatatlanul sok nálunk a munkásosztályban az analfabéták száma, kik szellemi tekintetben hátramaradtak. Ezek duzzadó kebelvel hallgatják az oktatást, a paradicsomi ígéreteket, melyekkel őket a socialista vezérek hitegetik, biztatgatják s így azután tudatlanságuk belesodorja őket a vészbe s az ilyen analfabéták lesznek a lelelkesebb socialisták.

A kollektivismus eszméje buja talaja a henyélésnek, munka nélkül megélni, hogy ne volna ideális állapot — elveik szerint: köteles mindenkit a társadalom eltartani! — ki csodálkozik tehát azon, hogy a munkakerülők a socialisták táborába álltak, kik anélkül is romlott lelkületükkel a jobb érzésűeket még inkább megmételtyezik.

Tehát a munka hiánya, a munkáskéz szaporodása, a vállalkozók zsarolása, a nagybirtokosok egy részének a munkásokkal való

embertelen bánásmódja, a kisbirtokok tönkretétele szülték meg még a 80-as évek alatt azt az elégedetlenséget, melyet a dolgozók a jövő paradicsombeli állapot hatása alatt lelkesedéssel fogadtak, melybe csak bele kellett dobni az üszköt, hogy felrobbanjon.

Az idegenből bevándorolt socialista-eszméktől áthatott lelketlen izgatók figyelmét az alföldi munkásnép elégedetlensége nem kerülte el, lassan, titkon, de biztos lépésekben haladva, készítették elő az aknát, melynek első robbanása a hódmezővásárhelyi zendülés volt.

Kezdetben az ipari kollektivismustól elkülönítve, nemzeti agrár-socialismust üzentek velök, lassan azonban becsepegtették a munkásnép szívébe a nemzetközi kollektív socialismus mérgét, mely a még folyton mutatkozó munkahiány s az elégedetlenséget fokozó zsarolások miatt mindinkább terjed és öl.

Kiragadja a munkást a nemzet kebeléből, cosmopolitává teszi, kinek ott a haza, ahol enni kap.

Igaza van Mártonffy testvérnek az ál-

tala követett collektivismussal, a munkás nincs tisztában, öntudatlanul megy utána, mert csalogatja az ősi föld utáni vágy, melyet természetesen első dolguk az izgatoknak bennük feltámasztani.

Az osztozkodás eszméjével a munkás tisztában van, első tekintete az uradalmak, hitbizományi s papi javak felé irányul, anélkül, hogy tudná, hogy ha felosztanak sem jutna belőle neki több, mint ma.

Azonban az egyenlőségnek ilyen irányú kiterjesztése feledteti vele a szabadságot, kiöli szívéből a testvériséget, melyeknek összességeért a magyar szabadságharcban nem rég síkra szállt.

A baj tehát nagy és általános. Az ejtett seb lobos, lehet veszedelmes, de gyógyítható.

A lángra kapott socialismus a társadalmat átalakítani szándékozik ; ámde előbb kellett, hogy mutatkozzék a betegség, csak azután gyógyíthat az orvos, előbb kell, hogy támadjon az agrár-socialismus, csak azután gondolhatunk annak orvoslására.

Ha a forrást kiapasztjuk, megszűnik az létezni, de ha a kiömlésnek erőszakkal vettünk

gátat, újra kitör, így állunk az agrár-socialismussal is. Szuronyerdővel, erőszakkal elmulaszthatjuk bizonyos időre, de ha megszűnik az erőszak, még hatalmasabban jő elő.

Az agrár-socialismus elfojtására az erőszakot nem helyeslem, tekintsünk az okokra, szüntessük meg őket s önmagától megszűnik az okozat.

Mindezeket mérlegelve, sokban hozzájárulok Mártonffy testvér indítvány ához, amilyenek: hogy a Tisza-Maros köze öntöző csatornákkal láttassék el s elősegíttessék a kerti mivvelés, iolállíttassanaka munkásképzésre a gazdasági felső és földmives iskolák, gyári ipari góczpontok teremtesenek az alföldi városokban, népkönyvtárak szerveztesenek, a munkaadó és munkás közötti viszony törvényben szabályoztassék, ingyen orvos alkalmazása, a vállalatoknak állami vagy kötött kezelése, mezőgazdasági szövetkezetek szervezése, a kötelező állatbiztosítás behozatala, a hitbizományok, latifundiумok angol haszonbéri rendezésének alkalmazása.

Azonban ezeken kívül a jövődöbeli munkálkodás fösúly pontját én a köznép ne-

velés és oktatására helyezném, mert hiszen mit látunk az alföld nem egy helyiségében : az elhanyagolt népoktatás ügyét. Csekély szolgafizetéssel díjazott tanerők, kiknek a megélhetés miatt éppen annyi joguk van socialistáknak lenni, mint a munkásoknak; túltömött osztályok, melyekben a nevelésről e miatt szó sem lehet.

Az országnak a nemzetiség által lakott része el van árasztva állami iskolákkal, míg az alföldi községek pl. 110—123%-os községi póttadóval tartják fenn intézeteiket.

Ha szükséges az, hogy a nemzetiséglakta vidékek lakói a nemzet kebelébe beolvasztassanak az által, hogy bizonyos műveltségi színvonalra emelkedve megkedveljék e nemzetet, mennyivel inkább szükség van arra, hogy azt megtartsuk, ami már megvan s azért, hogy a nemzetiség magyarrá legyen, ne engedjük, hogy a magyar állam zöme, a magyarság meg kosmopolitává váljék. Állami iskolát tehát sürgősen az alföld legkisebb falujába is, a lakosság nagyobb hozzájárulása nélkül. És legyen a népiskola igazán a népé, töröljünk minden néven nevezendő tandíjat, beiratási díjat, mely az

apát gyermeke iskolábevételétől visszatartsa s végül adjuk vissza a népiskolának nevelő jellegét.

Jól fizetett lelkes tanítókat, hajtsuk végre 1868. évi XXXVIII. törvényt, 60 gyermeknél több ne legyen egy osztályban, hogy a tanítónak a gyermek szívéhez férközni ideje legyen.

Lengje át a népiskolát a szeretet melege — testvéri szellem — melynek a tanító legyen az első gyakorlója.

Támaszsa fel az iskola a gyermek szívében a rokonszenvet s ennek kapcsán a szeretetet, a többi nemes érzelmek, mint azt egyik kiváló pedagógus mondja: *Ragadnak a szívre s együttesen egy lánczot alkotnak, melyet, ha egyik végén megfog a gyermek, könnyen végig megy rajta egészen a láncz másikkéig.*

Testvéri láncz kösse a tanítót a tanítványokkal s a tanítvány okát egy mással öszsze s az iskola az utilitárius irány helyett a liberális irányban haladjon, mert mint Plutarch mondja : *az emberi lélek nem edény, melyet meg kell tölteni, hanem tűzhely, melyen lángot kell gyújtani.*

Minden iskola legyen egy-egy ilyen templom, hol az értelem s a testvéri érzület fűz bennünket össze s a haza fogalma legyen benne az oltár, melyről a szeretet melege lobogjon fel.

Így majd sikerül, hogy a gyermeki szív megnemesíttessék, hogy érzelmi kedélye mindig a szeretet uralma alatt legyen. Kiölődik belőle a gyűlölet legkisebb csirája, érzéketlen marad a cosmopolitaságtól s fogékony, *a legmagasztosabb erény: a hazaszeretet iránt.*